

GENÇ MÜTEFEKKİRLER DERGİSİ
JOURNAL OF YOUNG INTELLECTUALS

e-ISSN: 2718-000X

Yıl: 5, Cilt: 5, Sayı: 1

Mart -2024

MAKALE BİLGİLERİ

PLATON'UN MUTLULUK ANLAYIŞI

PLATO'S UNDERSTANDING OF HAPPINESS

YAZAR

Hasan Hüseyin KARGIN

Dr. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

karginhasanhuseyin5@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7085-5261

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 20.02.2024

Makale Kabul Tarihi: 28.02.2024

Sayfa Aralığı: 133-151

ÖZET

Platon, mutluluk ahlakının kurucu filozofudur. Sokrates'in fikirlerini yine Platon'dan öğrendiğimiz için mutluluk ahlakının kurucusu her halükârda Platon olmak durumundadır. İnsan ruhu üç parçalı bir yapıya sahiptir. Bu parçalardan biri akıllı kısımdır, ikinci parça heyecan veya duygu kısmıdır, üçüncü parça ise iştaha kısmıdır. Akıl, ruhun iştahlı tarafını ve heyecanlı tarafını kontrol altına alacak, bunları kendine uyumlu kılacaktır. Akıl bir arabacı olarak, yavaş giden ve yoldan her an çıkmaya meyilli olan iştaha atını, öbür tarafta çok hızlı giden ve her an kontrolden çıkmaya teşne heyecan atını dizginleyen ve onları doğru istikamete sevk eden bir yöneticidir. Platon ruhun her bir parçası için bir erdem önerir. Buna göre ruhun iştaha kısmının erdemi ölçülülüktür. Benzer şekilde, öfke, gazap parçasının erdemi cesarettir. Platon'a göre en önemli ve etkili erdem bilgelik erdemidir. Bu erdem akli kullanmayı ve akli hayata hâkim kılmayı esas almaktadır. Ölçülülük, cesaret ve bilgelik erdemlerini dengeli bir şekilde uygulamak adalettir. Adalet, iyi ideasını temsil eder ve hakikatin tezahürüdür. Adalet aynı zamanda mutluluktur.

Anahtar Kelimeler: Platon, Mutluluk, Adalet, Erdem, Ruh, Ahlak.

ABSTRACT

Plato is the founding philosopher of the ethics of happiness. Since we learnt Socrates' ideas from Plato, the founder of the ethics of happiness must in any case be Plato. The human soul has a three-part structure. One of these parts is the intelligent part, the second part is the excitement or emotion part, and the third part is the appetite part. The intellect will control the appetitive and excited parts of the soul and harmonise them with itself. Reason, as a charioteer, is a manager who reins in the horse of appetite, which travels slowly and tends to go off the road at any moment, and on the other hand, the horse of excitement, which travels very fast and tends to get out of control at any moment, and directs them in the right direction. Plato proposes a virtue for each part of the soul. Accordingly, the virtue of the appetite part of the soul is moderation. Similarly, the virtue of the part of anger and wrath is courage. According to Plato, the most important and effective virtue is the virtue of wisdom. This virtue is based on using reason and making reason dominant in life. Applying the virtues of temperance, courage and wisdom in a balanced way is justice. Justice represents the idea of good and is the manifestation of truth. Justice is also happiness.

Keywords: Plato, Happiness, Justice, Virtue, Spirit, Morality.

GİRİŞ

Felsefe, varlık, bilgi ve değer üçlüsünden meydana gelir. Ahlak konusu felsefenin temel sorun alanlarından biridir. İnsan eylemleri bir amaca matuf mudur? Bir eylemi ahlaki ya da gayri ahlaki kılan ölçüt var mıdır? Özgürlük olmadan ahlaki eylem mümkün olabilir mi? Ahlaki yaşam, mutlu yaşam mıdır? Mutluluk verili bir yaşam durumu mudur? Yoksa eğitim ve bir takım nefis tezkiyesi yoluyla kazanılan, gayrete, emeğe bağlı bir durum mudur? Bu ve benzeri sorular ahlak alanının kadim sorularıdır. İnsan, ahlaki değeri ne olursa olsun, daima amaçlı davranışlar sergileyen bir varlıktır. Yaşamaya değer bir hayat olarak gördüğümüz şey, aynı zamanda kendi doğamız ve bu doğanın gerçekleşme koşulları hakkında sahip olduğumuz nosyona da bağlıdır. Bu nosyon, içinde yaşadığımız toplumun değerleri ve standartları tarafından belirlenir. Kişisel amaçlar ve hedefler her durumda yalnızca akla değil, aynı zamanda bireysel failerin eğilimlerine, yani, kişisel karakterlerini belirleyen kökleşmiş beğenilerine ve beğenmediklerine de bağlıdır. Bu amaçlara ulaşılması en azından kısmen sağlık, maddi refah, sosyal statü, güzellik/çirkinlik, yakışıklılık/iticilik gibi dış faktörlerin de etkisi söz konusu olabilir. İnsan, içinde yaşadığı toplumun bir parçasıdır ve toplumsal belirlemeler yani gelenek, görenek, örf, adet gibi çoğu yazılı olmayan kurallar yaşamı biçimlendirir. Tarihsel akış içerisinde nadir olmakla birlikte Nurettin Topçu'nun ifadesiyle bazı isyankârlar ortaya çıkar ve geleneği, dini yapıyı...vb. kısaca tüm toplumsal örgütlenmeyi eleştirir. Bu eleştiri bir yanda taraftar bulurken, öbür tarafta kurulu düzenin devamından yana olanları bir araya getirir.

Platon, erdem temelli mutlulukçu bir ahlak anlayışını savunur. Düşünüre göre mutluluk, ahlaki düşünce ve davranışın en yüksek amacıdır ve erdemler buna ulaşmak için gereken eğilimler/becerilerdir. Platon'un mutluluk anlayışı kolayca anlaşılacak bir konu değildir. Bunun nedenlerinden biri düşünürün mutluluğu çok fazla dillendirmemesi, mutluluğu amaçlarken genel sistemsel bütünlüğü tehlikeye sokmak istememesi, metafiziğinde sürekli bir değişim ve bazı konularda dönüşümlerin yaşanması gibi nedenler sayılabilir. Bunun yanı sıra düşünür, mutluluk kavramını hiçbir yerde tanımlamaz ya da doğrudan araştırmanın hedefi haline getirmez. Ancak başka soruların peşinde dolaylı bir şekilde tanıtır. Platon, *Devlet* adlı eserinin özellikle III. Kitabın sonu ve IV. Kitapta mutluluğu ele alır. Bu makalenin amacı, başta *Devlet* olmak üzere Platon'un tüm diyaloglarında mutluluğun izini sürmek, düşünürün mutluluk hakkındaki fikirlerini bir makale formatında ve bütünlük içinde ele almaktır.

1) Mutluluk Olarak Adalet

Devlet'in ilk kitabı adalet hakkındadır ve adaletin neliği üzerine kıran kırana bir tartışma ile adalet kavramı irdelenir (*Devlet, I. Kitap, 327a-354a*). Bir sofist, doğada adaletin mevcut olduğunu, doğal adalete göre güçlünün haklı olduğunu, bu nedenle adaleti güçlünün hakkını alması olarak tanımladığını söyler. Devamında aynı sofist geleneksel adaletin en iyi ihtimalle yüksek fikirli bir aptallık olduğu şeklindeki kışkırtıcı iddialarda bulunur. Bu durumdan rahatsız olan Sokrates (*Devlet, I. Kitap, 354a*)'de "Bana kalırsa, sonuç hiçbir şey bilmediğimdir, çünkü adaletin ne olduğunu bilmediğimde, onun bir tür erdem olup olmadığını ya da ona sahip olan bir kişinin mutlu mu yoksa mutsuz mu olduğunu bilemem" der. *Devlet, II. Kitap, 357a-367e* adaletin mahiyeti üzerine farklı akıl yürütmeler ve tartışmalar yapılır. Sokrates'in rakipleri adaletsizliğin adaletten daha iyi olduğuna ikna olmadıklarını söyleseler de toplumun mevcut durumunda, saygınlık görüntüsü korunduğu sürece adaletsizliğin, insanlar için olduğu kadar Tanrılar için de işe yarayacağını savunurlar. Bu iddiayı kanıtlamak için toplumlarının adaletle karşı tutumunun sert bir resmini ortaya koyarlar. *Devlet, II. Kitap, 359c-360d* numaralı pasajlarda ve (*365a-d*) numaralı pasajlarda adaletsizlik ele alınır ve farklı hayvanlara benzetilir ve bu benzetmelerden birisi de kurnaz tilkidir. Kurnaz tilki, güç oyununu maharetle oynamayı bildiği için her kademedede başarılı olacaktır. Buna karşın adil kimse görünüşteki iyiliğe değil de özdeki ya da hakikatteki iyiliğe önem verir. Bu nedenle kayırma ve kandırma taleplerine uymaz ve bunun sonucu olarak haksızlıklara duçar olur (*Devlet, II. Kitap, 361e*).

Platon, *Devlet, II. Kitap, 369a*'da:

"Adalet varsa, bir tek insanda olduğu kadar bütün bir insan topluluğunda da vardır, değil mi?
- Elbette.

-Peki, toplum bir tek insandan daha büyük bir şeydir diyemez miyiz?

-Diyebiliriz.

-Bundan şuna geçebiliriz. Daha büyük olan bir şeyde adalet, daha büyük ölçüde vardır. Onu orada görmek daha kolaydır. Onun için isterseniz, önce toplumda arayalım adaletin ne olduğunu. Sonra aynı araştırmayı bir tek kişi üzerinde yaparız. Böylece de en küçükte en büyüğe benzeyen yönleri buluruz."

Platon, bireyi toplumun prototipi olarak görür. Toplum, birçok bireyden oluşan bir insana ya da organizmaya benzetilebilir. Bir şehrin ortaya çıkışı ile bir bireyin yetkinleşmesi arasında düşünürümüz benzerlik ilişkisi kurar. Buna göre bir şehir ortaya çıktığında, orada iş bölümü

başlamış demektir. Sanatkâr sınıfı doğmuş, herkes kendi mesleğini en iyi ve en zarif bir şekilde icra etmeye başlamıştır. Eğitim artmış, düzenli ve kalıcı okullar tahsis edilmeye başlamıştır. Şehrin kuruluş amacı karşılıklı ekonomik ihtiyaçları gidermektir. Para ve mal alışverişinde bulunmak, takas veya nakdi değişim yoluyla ihtiyaçların giderilmesini çabuk, kolay ve güvenli bir şekilde yapmaktır. Platon, *Devlet, II. Kitap, 369a*'da:

-“Peki, bence toplumu yapan, insanın tek başına, kendi kendine yetmemesi, başkalarını gereksinmesidir. Yoksa toplumun kurulmasında başka bir sebep var mıdır?”

-Yoktur.

-Öyleyse bir insan bir eksiği için, bir başkasına başvurur, başka bir eksiği için de bir başkasına. Böylece birçok eksikler birçok insanların bir araya toplanmasına yol açar. Hepsi yardımlaşarak bir ortaklık içinde yaşarlar. İşte bu türlü yaşamaya toplum düzeni deriz, değil mi?”

Platon, birincil ihtiyacı ekonomik nedenlerle hâsıl olan ihtiyaçlar olarak görür. Minimal şehir yiyecek, giyecek, barınak ve gerekli araçlara duyulan ihtiyaca dayanmaktadır. “İş bölümü” ilkesinin benimsenmesini dikte eden şey ekonomik verimliliklerdir. Herkesin doğal olarak en uygun olduğu görevi yerine getirmesi en iyisidir. Bu ilke yalnızca çiftçi ve zanaatkârlardan oluşan minimal, kendi kendine yeten devletin yapısını değil, aynı zamanda kent sakinlerinin daha yüksek taleplerini karşılayan devletin üç sınıfa ayrılmasını da gerekli kılar. Çünkü daha lüks bir kentin profesyonel bir ordu tarafından korunmasının yanı sıra bir filozof-krallar sınıfının liderliğine de ihtiyacı vardır. Platon, işlevlerin bölünmesinin daha ekonomik olduğu iddiasının ötesinde, devletteki sosyal düzeni ve erdemlerin doğasını belirleyen bu kader kararı için hiçbir gerekçe göstermez. İnsanlar aynı şekilde değil, iyi düzenlenmiş bir devlette farklı görevler için önceden belirlenmiş farklı yeteneklerle doğarlar. Platon, *Devlet, II. Kitap, 370a-c*'de:

“Bunlardan her biri kendi sanatını ötekilerin hizmetine koymalı mıdır? Örneğin çiftçi dört kişi için tek başına mı yiyecek üretmeli. Yani, dört kişiye yiyecek sağlamak için dört misli vakit ve emek mi harcayacak? Yoksa, onları düşünmeden, zaman ve emeğini dörde bölüp yalnız kendi için birini yiyeceğine, birini ev yapmaya, birini elbise, birini de kundura yapmaya mı harcayacak? Kendi emeğiyle elde ettiğini başkalarıyla paylaşacak yerde, kendi işlerini kendi mi görecek?”

Platon, *Devlet, IV. Kitap, 432d-433b* pasajlarında adaleti kendi işini yapmak ve başkalarının işine karışmamak olarak tanımlar. Platon'un aklındaki toplumsal düzen türünü, varsaydığı

psikolojik ilkeleri ve bu düzenin güvence altına alınacağı siyasi kurumları kısaca gözden geçirmek gerekir. Çünkü bu sadece üç sınıflı bir toplumun kurulmasını ve buna karşılık gelen ruh yapısının açıklanmasını değil, aynı zamanda Platon'un eğitim teorisini ve metafizik temellerini de açıklar. Ekonomik ihtiyaçların siyasi yapının temeli olması, elbette Platon'un tanıdığı tek insani ihtiyaçların bunlar olduğu anlamına gelmez. Bununla birlikte, buradaki vurgunun bireyin refahı değil, iyi yapılandırılmış bir şehrin birliği ve kendi kendine yeterliliği üzerinde olduğunu gösterir (*Devlet, IV. Kitap, 423c-e; 425c*).

Platon'a göre profesyonel olarak eğitilmiş bir orduya ihtiyaç vardır. Çünkü devlette huzur ve sükunun sağlanması, dış ve iç barışın korunması, sınır tecavüzlerinin önlenmesi, devletin yapısal olarak devamlılığının sağlanması, düzenli ve eğitilmiş bir ordu ile mümkündür (*Devlet, II. Kitap, 375d-376c*). Platon'a göre güvenlik güçlerinin asıl görevi kendi yurttaşlarına karşı dostluk ve düşmanlarına karşı sertlik göstermesidir. Yurttaşların eğitimiyle ilgili emirler çok ayrıntılıdır çünkü askerlerde doğru mizaç ve tutumu geliştirmek için doğru türden ilham perilerini (şiir, müzik ve diğer güzel sanatlar) uygun fiziksel eğitimle birleştirmelidir (*Devlet, II. Kitap, 376d, III. Kitap, 403d*). Eğitimin düzenlenmesi ve denetlenmesi üçüncü sınıfın, yani kent yöneticilerinin özel görevidir (*Devlet, III. Kitap, 412b-417b*). Bu kimseler askerler arasından hem zekâ hem de karakter testleriyle seçilmelidir. Burada seçilen askerlerin temel karakteristik özellikleri kendi refahlarının şehrin refahına sıkı sıkıya bağlı olduğuna dair sarsılmaz inançları olan bireyler olmasıdır. Ordu mensuplarının ve yönetici sınıfın yurttaşlık görevlerine karşı uygun bir tutum sergilemelerini sağlamak için, her iki sınıfın üyeleri de özel evleri, aileleri ya da mülkleri olmaksızın komünal bir yaşam sürmelidir. Sokrates'in muhatapları böyle bir yaşamın bu yurttaşları mutlu etmeye uygun olmadığına itiraz ettiklerinde, mutluluk konusu ilk kez ele alınır, ancak Sokrates bu noktada siyasi düzenin herhangi bir grubu değil, tüm şehri mutlu etmek için tasarlandığı gerekçesiyle konuyu hızla bir kenara bırakır (*Devlet, III. Kitap, 419a-e*).

Platon, adaletin toplumsal koşullarını sağlamak amacıyla toplumu üç sınıfa ayırır (*Devlet, IV. Kitap, 427d-434c*). Düşünür, Sokrates'in adaletin doğasına ilişkin açıklamasını daha da geliştirir. Kant öncesi hemen hemen tüm ahlak felsefelerinin temeli sayılabilecek dört erdem teorisini geliştirir. Bilgelik, cesaret, ölçülülük ve adalet erdemlerinden oluşun bu dört ilke, Platon'un ruh ve ahlak anlayışının da tezahürüdür. Platon'un mutluluk ahlakında dindarlık, bir erdem olarak ele alınmaz. Dini düşünce ve uygulamalar daha ziyade geleneğe ve kahinlere bırakılmalıdır (*Devlet, IV. Kitap, 427b-c*). Adaletin tanımı bir eleme süreciyle keşfedilmelidir.

Eğer şehirde dört erdem varsa, diğer üçü belirlendikten sonra geriye kalan adalet olmalıdır. Bir devlette tam olarak dört erdem olduğuna dair bir kanıt sunulmadığı gibi, bunların bir sepetteki nesnelere gibi incelenmek üzere tek tek kaldırılacak öğeler olduğuna dair de bir kanıt yoktur. Bunun yerine Sokrates, toplumsal düzenin korunmasında oynadıkları role işaret eder. Bilgelik hakkında- salt entelektüel tek erdem ve yöneticilerin özel mülkiyeti- bu noktada şehrin iç ve dış işleriyle ilgili kararlarda iyi bir konsey olduğundan başka pek bir şey söylenmez. Cesaret askerlere özgü bir erdemdir. Sokrates onun doğasını açıklamakta biraz zorlanır çünkü o inanç ve karakter kararlılığının bir karışımıdır. Rengi solmayan yüne benzetilir. Bekçiler iyi günde kötü günde, nelerden korkulacağı ve nelere güvenle bakılacağı konusunda yasaların hükümlerine bağlı kalmalıdır. İlmilik entelektüel bir mükemmellik de değildir, daha ziyade düzeni desteklemek için belirli bir eğilimle inancın birleşimidir. Kimin yönetmesi gerektiğine dair tüm sınıflar tarafından paylaşılan bir kanaattir (*Devlet, IV. Kitap, 431e*) bir düzen, uyum ve ahenk durumuna dayanan bir kanaat. O halde devletin üçüncü sınıfının kendine özgü bir erdemi yoktur. Son olarak, adaletin tanımlanması, Sokrates'in adaletin model devletin kuruluşunda başından beri iş başında olan ilke olduğunu- yani herkesin kendi işini yapması ve başkasının işine karışmaması gerektiğini (*Devlet, IV. Kitap, 433a*) aniden kavramasından kaynaklanır.

Platon, şehir ile insan ruhu arasında bir benzeşim kurar. Düşünür, insan nefsinin şehirdeki üç sınıfa karşılık gelen üç kısımdan oluştuğu iddia eder. Ruhun akıl yanı, öfke yanı ve iştahsal yanı olmak üzere üç kısma ayrılmasıyla ilgili uzun argüman (*Devlet, IV. Kitap, 434d-441c*) arasındaki pasajlarda ele alınır. Platon'un, ruhun yetilerinin bölünmesini gerekçelendirmek için alışılmadık derecede ihtiyatlı bir yol izlemesine rağmen, Sokrates'in kendi prosedürünün yeterliliğine ilişkin çekincelerini ifade etmesine izin vermesi, bunu önemli bir yenilik olarak gördüğünü gösterir. Gerçekten de daha önceki diyalogların hiçbirinde ruhun ayrı bölümlerine dair bir işaret yoktur. İrrasyonel arzular orada beden etkisine atfedilmiştir. Buna karşın *Devlet*'te ruhun kendisi iştah ve arzuların kaynağı haline gelir. Rasyonel ve iştahlı kısım arasındaki fark kolayca gerekçelendirilebilir çünkü aklın buyrukları ile çeşitli türden mantıksız arzular arasındaki karşıtlık herkese tanıdık gelir. Hem akıldan hem de iştahtan farklı bir üçüncü, öfke kısmının varlığını kanıtlamak daha zordur. Ancak ahlaki öfke olgusu ne akla ne de iştahlardan herhangi birine indirgenebilen psişik bir gücün kanıtı olarak ele alınır. Bu daha ziyade iyi düzenlenmiş bir ruhta aklın müttefiki, asi iştahlara karşı bir güçtür. Bu, ruhta şehirdeki üç sınıfa tekabül eden üç bölüm bulunduğuna dair kanıtı sonuçlandırır. Yöneticilerin

bilgeliğini temsil eden rasyonel bölüm, askerlerin cesaretinde tezahür eden öfke bölümü ve maddi kazanç arayışında nüfusun geri kalanını motive eden iştahlı bölüm.

Ruhun bölünmesine ilişkin tartışma, adalet ve adaletsizlik arasındaki karşıtlığın nihai olarak belirlenmesine zemin hazırlar ((*Devlet, IV. Kitap, 441c-445e*). Her üç sınıfın üyeleri kendi işlerine bakarsa şehirde adalet olacaktır. Benzer şekilde, bireysel ruhta, ruhun her bir parçası kendi işlevini düzgün bir şekilde yerine getirirse adalet olacaktır. Bu, ruhun iki üst parçasına, iştahlı parçayı kontrol etmek için doğru türde bir eğitim ve öğretim verildiğini varsayar. Diğer üç erdem daha sonra ruhun ilgili kısımlarına atanır. Cesaret ruhsal kısmın mükemmelliğidir, bilgelik rasyonel kısma aittir ve ölçülülük kimin yönetmesi ve kimin itaat etmesi gerektiği konusunda her üç kısmın da rızasıdır. Adalet ruhun genel birleştirici niteliği olarak ortaya çıkar, çünkü adil kişi yalnızca dışsal olarak kendisine ait olmayan şeylere karışmaktan kaçınmakla kalmaz, aynı zamanda ruhun üç parçasını içsel olarak da uyumlu hale getirir. Adalet düzen ve uyum iken, adaletsizlik bunun tam tersidir. Şehrin ya da ruhun bir parçasının diğerlerine karşı isyanıdır ve alt parçalarının uygunsuz bir şekilde yönetilmesiyle sonuçlanır. O halde ruhtaki adalet ve adaletsizlik bedendeki sağlık ve hastalığa benzer. Bu karşılaştırma, araştırmayı istenen sonuca ulaştırmak için yeterlidir. Eğer adalet ruhun sağlığı ve uyumu ise, adaletsizlik de hastalık ve düzensizlik olmalıdır. Dolayısıyla, adaletin ruhun iyi bir hali olduğu ve sahibini mutlu ettiği, adaletsizliğin ise bunun zıddı olduğu açıktır. Akı başında hiç kimse harap bir bedenle yaşamayı tercih etmeyeceği gibi, benzer şekilde hiç kimse hastalıklı bir ruhla yaşamayı tercih etmez. Bu nedenle, adalet tartışması ilke olarak IV. kitabın sonunda vaat edilen hedefine ulaşmıştır. Platon, adaletin kendi içinde ve kendi başına, sahibinin ruhu için bir iyi olduğunu ve adaletsizliğe tercih edilebilir olduğunu ayrıntılı olarak ve diyalektik kanıtlamalarla ortaya koyar.

Platon açıkça insanların değer verdikleri hedeflere ulaştıkları ölçüde mutlu oldukları varsayımından hareket eder. Bu kavram, günümüzde her liberal devletin birincil amacı olarak kabul edilen tüm yurttaşlar için tercih tatminine yaklaşıyor gibi görünse de Platon'un her sınıfı tek bir tür malla sınırlandırması, en açık şekilde maddi mallardan başka hiçbir şeye göz dikmeyen üçüncü sınıf yurttaşlar söz konusu olduğunda, sakıncalı görünmelidir. Onların insan doğasına ilişkin bu indirgemeci görüş sadece günümüz sezgilerine karşı değil, aynı zamanda Platon'un kendi ahlak psikolojisine de karşıdır. Tüm insanların ruhu üç parçadan oluşur: akıl, öfke ve iştah'tır. Bunların sağlığı ve uyumu ruhun ve devletin mutluluğunu oluşturur. Düşünür, her sınıfa göre eğitim hiyerarşisi oluşturur. Buna göre askerlerin müzik ve beden eğitimi sıkı

bir şekilde düzenlenmiştir. Askerler, şehrin iç ve dış barışını korumak, yasalara itaat etmek ve savaşta yiğitlik göstermekten tatmin olacakları şekilde eğitilmelidirler. Onlarınki sade bir kamp hayatıdır ve hepsi yüksek öğrenim için seçilmeyecektir. Ancak filozofların yaşamları bile arzulanan çok şey bırakıyor ve bunun tek nedeni sıradan insani iştahlarını aç bırakmak ve yıllarını mağarada idari görevlere adanmak zorunda olmaları değil. Daha yakından incelendiğinde görüleceği üzere, entelektüel uğraşları da pek imrenilecek gibi değildir. Filozoflar, bir kişi bir görevi eksiksiz bir şekilde yerine getirmelidir kuralına uygun olarak idealar üzerine tefekkür etmelidirler. Filozofların işi düşünmek olduğundan dünyevi iş ve uğraşılardan zevk almazlar. Astronomi ve harmoni çalışmalarına önem verirler (*Devlet, VII. Kitap, 529a-531d*).

2) MUTLULUK

Platon, *Devlet, IV. Kitap, 419a ve IX. Kitap, 576d-e* pasajlarında mutluluğu başka bir şeyin tartışılmasında başvurulan bir kavram olarak değil, bizzat araştırma konusu olarak ele alır. *Devlet* incelendiğinde düşünürün bireysel mutluluk ile toplumsal mutluluğu özdeş gördüğü, bireyin ruh yapısı ile toplumun kuruluş yapısı arasında birebir benzerlik bulunduğu yönlü iddialarla karşılaşılacaktır. Düşünür, *Devlet, III. Kitap, 406c-407a*'da iş bölümünün önemini vurgular. Herkes her şeyi değil, sadece bir işi iyi yaptığında mutlu olacaktır. Toplumu oluşturan her fert, yaptığı işi en iyi şekilde yaptığından, toplumsal düzen ve huzur yani adalet tesis edilmiş olacak, mutluluk toplumsal bir boyut kazanacaktır. Platon, bu pasajda Platonik şehri kısmi bir çöküş halinde ele alır. Bu çöküşün nedeni bazı işçilerin tembellik ya da hastalık nedeniyle görevlerini yerine getirememesidir. Bu pasajın makalemiz açısından önemi Platon'un şehrin sıhhati ile insanın sıhhatini, şehrin mutluluğu ile fert olarak insanın mutluluğunu beraber düşünmesi ve mutluluğun herkesin toplumsal görevini eksiksiz yerine getirmek olduğunu iddia etmesidir. Benzer şekilde şehri koruyan bekçilerin mutluluğu da *Devlet, IV. Kitap, 419a-421d*'de ele alınır. Böylece bir bütün olarak toplumun, her sınıf insanın beraber yaşadığı ve herkesin kendi toplumsal işlevini yerine getirdiği organik bütünlük içinde mutluluk elde edilmiş olacaktır.

Platon, *Devlet, IV. Kitap, 443b-c* pasajında toplumsal mutluluğu "kendi üzerine düşen görevi yapması" olarak tarif eder. Burada gerçekleşecek olan sosyal adalet fertlerin nimete de külfete de ortak olmaları ve toplumsal rollerini iyi oynamalarıdır. Düşünür, *Devlet, III. Kitap, 406e* pasajında yaşamının amacını toplumsal görevin yerine getirilmesi olarak tarif eder. Bir insan toplumsal görevini yerine getiremiyorsa yaşamının bir değerinin olup olmayacağını sorar.

Yani görevini yapamayan bir insan ne sebeple olursa olsun, yaşamayı hak etmeyen bir insandır ve ölmesi yaşamaktan daha hayırlıdır. Tekrar bir üst cümleye yani *Devlet, III. Kitap, 406c* döndüğümüzde: “iyi yönetilen bir topluluktaki her insanın yerine getirmesi gereken kendi görevi vardır” ifadesi ile yaşamamanın amacının aynı olması dikkat çekicidir. Platon aynı pasajda *Devlet* diyalogunun belki de en önemli sorusunu sorar: Ahlaki açıdan doğru yaşam biçimi, yani kişinin kendisine verilen görevi yerine getirmesi, kendi çıkarlarına yardımcı olacak mıdır? Ahlak insana bir yarar sağlar mı? Ahlak, bir yarara taalluk eden etkinlik ya da davranış biçimi midir? Platon, bu sorulara olumlu yanıtlar verir. Yani ahlaki davranış her durumda kişiye yarar sağlar. Fakat bu yararı dünyevi bir yarar olarak düşünmek ve Platon’un mutluluk anlayışını Jeremy Bentham (1748-1832)’ın ahlak anlayışına benzetmek kanaatimce doğru bir yorum değildir. Platon’a göre kişi durumunun tamamen farkında olsa ve kendisine işinden kaçma fırsatı sunulsa (hastalık izni ya da zenginliğin sağladığı boş zaman) kişi bunu yapmamayı seçecektir. Bu tercihin nedeni emirlere ya da ahlaki kurallara uymak ya da görevini yerine getirmek gibi bir görev duygusu ya da görevini yerine getirmediği için cezalandırılmaktan ya da gelir kaybına uğramaktan korkmak değil, bu şekilde bir sapmanın yalnızca görevini yerine getirmekle elde edeceği bir avantajdan vazgeçmek anlamına geleceği algısıdır. Çünkü kendisine ait olan görevi yerine getirmediği takdirde yaşamın kendisine hiçbir faydası olmayacaktır. Ama zengin adamın, yerine getirilmediğinde hayatı yaşamaya değmez kılan böyle belirlenmiş bir görevi yoktur ve bunun sonucu olarak yaşamaya değer bir amacı olmayacaktır. *Devlet, III. Kitap, 407a* pasajı konuyu özetler mahiyettedir: bir insanın yararı ya da mutluluğu doğrudan işine bağlıdır. “Oysa ki tersine, iyi yönetilen bir toplumda, her adamın bir işi vardır; bu işi de görmek zorundadır” (*Devlet, III. Kitap, 406c*).

Platon, *Devlet, IV. Kitap*’ın giriş kısımlarından itibaren insanların nasıl mutlu olacakları hakkında tartışır (özellikle 419a-421d). Düşünür, yalnızca kişinin sorumluluklarını yerine getirmesinin mutluluk için gerekli bir koşul olduğunu belirtmez, bu daha sonra açıklanacak olan ancak şimdilik tamamen kanatlarda gizlenen bir kavramdır. Doğrudan doğruya bir dizi sahte ya da daha az mutluluk biçimini bir şeyle karşılaştırmaktadır. Bu karşılaştırma temelinde ve daha fazlası olmaksızın, bilinçli ve kendini bilen işçi, hayatını nasıl sürdüreceğine dair rasyonel kişisel çıkara dayalı bir karar verir. Ölüm karşısında bile çalışmayı sahte mutluluk biçimlerine tercih eder (*Devlet, III. Kitap, 406d-e*). Seçimi ancak sahte ya da daha düşük mutluluk biçimleriyle karşılaştırılan şey aslında gerçek bir şeyse, yani gerçek mutluluksa rasyonel olacaktır. İşçi, gerçek mutluluk için gerekli koşulların yanı sıra yeterli koşulların da kendisi için mümkün olup olmadığını ve eğer mümkün değilse, sadece ikinci en iyiye boyun eğmesi gerekir

gerekmediğini merak etmek zorunda kalsaydı bekleyeceğimiz tereddütlerden hiçbirini göstermezdi.

Platon, *Devlet, III. Kitap, 416d-417b*’de koruyucuların mutlulukları üzerine düşünce serdedir. Askerler özel mülkiyetten arındırılmış, sadece devleti koruyarak mutlu olan, mal, mülk, sahibi olmak gibi bir hayali olmayan, yasalara bağlı, filozof-kralın emrinde, kendi yasal görevinin dışına çıkmayan insanlardır. *Devlet, IV. Kitap* yoğun bir şekilde mutluluğun incelendiği bir bölümdür. Platon, *Devlet, IV. Kitap, 420b* pasajında amacının herhangi bir grubu olağanüstü mutlu etmek değil, mümkün olduğunca tüm şehri mutlu etmek olduğunu söyler. Platon’a göre mutluluğu deneyimleyen tek tek yurttaşlar değil, bir tür organizma olarak görülen ve bir bütün olarak devlettir. Devlet, büyük ve yekpare bir organizmadır. Böylesi bir organizmanın her yanı aynı derecede mutluluk duyamaz. Örneğin bu büyük organizmayı hareket ettirecek ayaklar en çok yorulan ve en çok yük çeken kısımlardır. Bu nedenle mutluluk eşit değil adil bir dağılım sergiler. En büyük mutluluk, bazı kısımlarında daha az mutluluk ve hatta acı deneyimlemesiyle elde edilir. Organizma bu acıya, bütünün daha iyi hissetmesine katkıda bulunduğu için katlanılır. Örneğin kişinin kilolarından kurtulmak, şeker, tansiyon, kalp gibi rahatsızlıklarının tedavisi için acı verici ve yorucu beden egzersizleri yapması gibi. Spor yapmak kişinin genel sağlığına faydalı iken, diğer yandan yorucu ve acı verici bir eylemdir.

Platon’a göre tek tek bireyler mutluluk alıcıları ya da paydaşlarıdır ama bu faydacıların haz-acı ya da lezzet-elem ikilemindeki gibi şişirilmiş bir nefis ve hazzının peşinde koşan bir ego durumu değildir. Platon’un bireyden anladığı, kollektif yapının bir dişlisi olan bireydir. Platon’a göre adil insan mutlu insandır ve adalet mutluluğun garantisidir. Devlette adaleti koruyacak, bozulmalara karşı direnecek kurum veya güçler koruyucular yani bekçilerdir. Düşünürün devletinde bekçiler en çok kahr çeken, en çok bela ve eziyetlere duçar olan ama bunun karşılığında kuru övgüden öte eline hiçbir maddi imkân geçmeyen bir sınıftır. Platon’a göre tam da bu nedenle mutlu bir zümredirler. Çünkü kaygılarını çektikleri mal, mülk ve servetleri yoktur. Bekçiler, başkalarının refahı için kendi çıkarını feda eden kesimdir. *Devlet, IV. Kitap, 420b*’de: “Bekçilerin de çok mutlu olduğunu söylemek hiç şaşırtıcı değildir” der ve benzer şekilde *Devlet, IX. Kitap, 580d-583a*’da bekçilerin mutlulukları ve kendi görev tanımlarına uygun yaşamalarının sonucu olarak doğacak adaletten yani iyi ideasından pay almaları söz konusudur. Platon’un asıl sormak istediği soru: en büyük mutluluğun nasıl elde edilebileceğidir? Platon, *Devlet, IV. Kitap, 420d ve 420e*’de mutlu olmanın farklı yolları olduğunu iddia eder. Buradaki mutluluk türlerindeki ayrımların, Platonik devlet içinde sınıftan

sınıfa nitelik ve nicelik farklılıkları pek yok gibidir. Daha ziyade, düşünürün kendi mutluluk anlayışını ya da modelini başka bir modelle, ortak mutluluk anlayışıyla uyumlu hale getirme girişimidir (*Devlet, IV. Kitap, 419a ve II. Kitap, 372d*).

Platon'a göre ahlaklı kişi, toplumsal işlevini yerine getirmek ve böylece adil olmak için ortak mutluluktan büyük ölçüde, bazen de tamamen vazgeçmelidir. O halde Platon, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, ortak mutluluğun gerçek mutlulukla özdeşleştirilmesini reddeder. Bu reddediş, alışılmadık derecede ağır bir kinizme işaret eder. Platon çiftçileri mücevher ve diğer süs eşyalarıyla doldurma ve çömlükçileri şişirip sarhoş etme olasılığını düşündükten sonra genelleme yapar: "Diğerlerini de aynı şekilde nasıl mutlu edeceğimizi biliyoruz, böylece tüm şehir mutlu olur" (420e6-7) demektedir. *Devlet, V. Kitap* 'ta bizim pasajımıza gönderme yapan bir pasajında Platon, mutluluğun dışsal mallara sahip olmakla eşitlenmesini "aptalca ve genç bir mutluluk fikri" olarak adlandırır (*Devlet, V. Kitap, 466b*). Ortak mutluluk sahte bir mutluluktur. Düşünüre göre her sınıfı kendi işlevini en iyi şekilde yerine getirecek şekilde davranmaya zorlarsak en büyük mutluluğun gerçekten sağlanabileceğine şahit oluruz (*Devlet, IV. Kitap, 421c*). Burada yine gerçek mutluluğun sadece kişinin görevini yerine getirmesinde yattığını varsaymaktadır. Çünkü yalnızca bu hesapta, gerçek en büyük mutluluk zorunlu toplumsal işleyişin ardından gelecektir. Mutluluk kişinin görevini yerine getirmesine bağlı olduğunda ve herkes görevini mümkün olan en yüksek derecede yerine getirdiğinde, tüm devlet için en büyük mutluluk elde edilir. En büyük mutluluğa ulaşmak için bu koşulun yeterli bir koşul değil, yalnızca gerekli bir koşul olduğuna dair hiçbir öneri yoktur. Yine, hiçbir mutluluk teorisi, doğası ortaya çıkmadan önce sahnenin düzgün bir şekilde kurulmasını beklemez. Mutluluğun kişinin sosyal işlevini yerine getirmesine bağlı olduğu görüşü, Platon'un en büyük mutluluğun sosyal adalet mekaniği aracılığıyla elde edilebileceği argümanını yönlendiren motordur.

Platon'un mutluluğun kişinin vazifesini yerine getirmesine bağlı olduğu görüşü, *Devlet, IX. Kitap, 583b-587c* bilgelik zevki ile beraber ele alınır. Platon, kişinin vazifesini yerine getirmesi ile hikmet erdemi arasında yukarıda zikredilen pasajlarda bağlantı kurar. Bu pasajların amacı *Devlet*'in ana kitaplarından ve diğer orta dönem diyaloglarından aşına olduğumuz bir görüşü, yani hazzın tefekkür faaliyetine bağlı olduğu görüşünü ortaya koymak ve ikinci olarak da bu görüşü, erdemin kişinin işlevini yerine getirmesi, yani gerçekten kendisine ait olan şey olarak düşünüldüğü diğer erdemleri de kapsayacak şekilde analogi yoluyla genişletmektir (*Devlet, IX. Kitap, 586e*). Bununla birlikte, genellikle pasajda ileri sürülen en gerçek, doğru ya da saf

hazların yalnızca filozofa ve aklın faaliyetine bağlı olanlar olduğu görülür. Bu görüş, ruhun kâr seven ve onur seven kısımlarının (ve bunlara ayırt edici kısımları olarak sahip olanların yaşamlarının (*Devlet, IX. Kitap, 586a-c*) kendileri için (yalnızca) bilgelik seven kısmı takip ettikleri (nefret ettikleri) ölçüde mümkün olan en gerçek hazlara sahip oldukları iddiasına dayanır (*Devlet, IX. Kitap, 586d*). Bununla birlikte, tam da filozofun ayırt edici nitelikleri olan bilgi ve zekânın saf gerçeklikte ve dolayısıyla hazda, (*Devlet, IX. Kitap, 585d*) tat alma dolgusundan daha büyük bir paya sahip dolgu türleri olarak öne sürüldüğü cümlede Platon, filozof dışında pek çok kişinin, özellikle de zanaatkâr sınıfların sahip olduğu doğru düşünceye bilgelikle aynı rütbeyi verir (*Devlet, IX. Kitap, 585b*).

Platon'a göre bilgi erdemdir ve bilgelik erdemi düşünürün siteminde önemli bir yere sahiptir. *Devlet, IX. Kitap, 585c ve 586a*'da bilgelik hazzı ile vazifeyi düzgün yapmanın verdiği mutluluk hazlarını karşılaştırılır. Platon hazzı kişinin doğasına uygun olan şeyle dolu olması olarak görür (*Devlet, IX. Kitap, 585d*). Tüm sınıfların kendilerine özgü erdemlerine uygun şeyler olacaktır. Dahası, Platon akli izledikleri için ruhun alt kısımlarının işleyişine uygun hazların eklendiğini iddia ettiğinde, bu faaliyetlerin sadece rasyonel işlemler oldukları ölçüde haz verici olduğunu ve bu nedenle akla benzediklerini veya akla katıldıklarını ve bu şekilde aklın hazlarını paylaştıklarını iddia etmemektedir. Aksine, yalnızca aklın ruhun kısımlarının düzgün işleyişi için çeşitli arka plan koşulları sağlamak için gerekli olduğunu iddia etmektedir.

1) Akıl ruhtaki bölünmüşlüğü ortadan kaldırır, böylece her bir parçanın diğer parçalardan gelen saldırıları tarafından engellenmeden kendi işini yapması mümkün olur (586e).

2) Filozof-yöneticinin akli, *Devlet*'in muazzam devlet paternalizmine uygun olarak, aslında bir birey için en iyi ve dolayısıyla en uygun ya da uygun faaliyetin ne olduğunu belirler ve böylece onun için uygun olan hazzın türünü belirler (586e).

Platon, bu arka plan koşulları bir kez bilgelik (kişinin kendisinin ya da bir başkasının) tarafından oluşturulduğunda, ruhun her bir parçasının kendi görevini yerine getirebileceği ... ve özellikle kendi gerçek zevklerini toplayabileceği sonucuna varır (*Devlet, IX. Kitap, 586e ve 587a*). Bu şekilde, iştah adamının ve onur adamının yaşamları rehabilite edilir ve ehlileştirilmemiş tutkuları tarafından yönetildiklerinde etraflarında kümelenen sahte zevklerden kurtarılır (*Devlet, IX. Kitap, 586a-c*). Onların gerçek zevkleri açgözlülük (*Devlet, IX. Kitap, 586a*) ya da saldırganlıktan (*Devlet, IX. Kitap, 586b,c-d*) ziyade görevlerini yerine getirmektir. Dolayısıyla, saf hazzın açıklaması, hangi sınıfların bunlara erişebileceğine ilişkin olarak tamamen geneldir. Erdemli eylemler ya da uygun işlevler saf ve gerçek hazların bir sınıfını oluşturur. Bununla

birlikte, Platon'u doğru işleyişin diğer saf haz durumlarına uygun şekilde benzediğini ve iki tür sözde ya da sahte hazdan farklı olduğunu düşünmeye iten şey nedir ((*Devlet, IX. Kitap, 584c*)?)

Platon, *Devlet, I. Kitap, 352d-354a*'da adil insanın mutlu insan olduğu iddiasını dile getirir. *II. Kitap*'ta bu iddiasını destekleyecek a priori tümdengelsel akıl yürütmelerine başvurur. Düşünür, *IX. Kitap*'ta yeniden aynı konuya dönecek, mutluluk ile adaleti eşitlemeye girişecektir. *II. Kitap, 367b*'de adaletin adaletsizlikten daha faydalı olduğunu salt teorik kanıtlara başvurmadan savunması, iddialarını itirazsız kabul ettirir. Bunun yerine, mutluluğun ne olduğunu ve nerede bulunacağını anlamak için yaşanmış deneyimlere başvurmak ve bunlar üzerine düşünmek gerekir. Platon, kendi mutluluk modelini diğer modellere karşı tartarak, her birinin insanların gerçekten mutluluk olarak saydıkları şeyi ne derece ve hangi koşullar altında doğru bir şekilde açıklayabildiğini görerek, tüm modeller birbirlerine karşı dengelendiğinde, insanların iş memnuniyetini genellikle yaptıklarından daha yüksek bir konuma yükselteceklerini görmeye başladığımızı iddia edecektir. Platon, *Devlet*'in diğer etik sistemler karşısında nasıl değerlendirileceği de büyük ölçüde onun mutluluk modelinin diğer modeller karşısında ne kadar üst sıralarda yer aldığına göre belirlenecektir.

Platon, adaletin mutluluk ürettiğine dair argümanlarını diyalog boyunca birbiri ardınca sıralar. Platon için mutluluk, iş tatmini ya da iş yoluyla kendini gerçekleştirme duygusu gibi bir şeyse, Platoncu adaletin genel refah kaygılarıyla ilgisiz olduğu yönündeki ikinci suçlamayı yapmak çok daha zordur. İşi kendi başına kişisel bir gelişme sayılan insanlar, örneğin insani hizmetlerde çalışan insanlar, akademisyenler ve diğer profesyoneller ve işleri büyük ölçüde zanaat gerektiren insanlar, iş tatminini mutluluğun önemli bir bileşeni olarak görmeleri ve mutluluğun kaynakları arasında hem niteliksel hem de niceliksel olarak üst sıralarda yer almaları muhtemeldir. Hatta zorunluluktan ya da talihsizlikten dolayı yeteneklerini kullanmayan ya da neredeyse mekanik olan ya da kesinlikle tehlikeli olan ya da işyerini nefret edilesi hale getiren başka koşullara sahip olan bir işe girmek zorunda kalan insanlar bile, eğer düzgün bir şekilde düzenlenirse işyerinin bir mutluluk merkezi olacağını ve kaçırılan fırsatın bu şekilde fark edilmesinin, yapılması zorunlu olarak tatmin edici olmayan işlere eşlik eden hayal kırıklığının bir parçası olduğunu kabul edeceklerdir. Ve işsizliğin sefaletinin büyük ama büyük ölçüde tanınmayan bir parçası da sadece yoksulluk ve sosyal utanç değil, aynı zamanda kişinin kendini tanımladığı şeyin kaybı duygusudur. Bu kayıp, gelirleri ve sosyal saygınlıkları yerinde kalsa bile birçok insanın emeklilikte de yaşadığı bir kayıptır. Platon'un adaletin faydalarına dair kendi versiyonunu değerlendirmek için incelemeye davet ettiği şey işte bu tür olumlu kanıtlardır.

Platon'a göre mutluluk bir tür çilecilik değildir. Platon için mutluluk ne dış dünyadan çekilmeyi ne de bir fail olarak benliğin inkârını içerir. Platon için mutluluk daha ziyade pratiği, bir şeyler yapma iradesini gerektirir; bu bir kendini onaylamadır. Platon ruhun dinginliğinin sahte bir haz olduğunu, yalnızca bir haz gibi görüldüğünü ama aslında bir haz olmadığını ileri sürerken neredeyse aynı şeyi kastetmektedir. Bir hareketsizlik durumu olarak ruhun dinginliği, haz üretebilecek türden bir şey bile değildir. Zevk verici gibi görünmesi tamamen acının sona erdiği ve olmadığı bir durum olmasının sonucudur. Bu noktanın genelleştirilmesi, çileciliğin yalnızca çile ve sıkıntılardan başarılı bir şekilde kaçmak olduğunun kabul edilmesidir. Platon bu genellemeyi Philebus'ta açıkça yapar; burada tüm yaşam tarzları yalnızca etkinlikten uzak durmaksa sahte zevkler olarak reddedilir (42c-44a, özellikle 43c13 44a10). Platon için de mutluluk aylaklıkta ve boş vaktte bulunmaz. Platon için mutluluk rahatlamak değildir; tatile gitmek için çalışmayız (*Devlet, III. Kitap, 406c e*). Sadece acıdan uzak durmanın mutluluk olduğunu savunmak, komada olan kişinin mutlu olduğunu savunmaktır. Dahası Platon'a göre kişi, kendisine mutluluk sağlayacağını umduğu araçları ya da yolları elde etmek için çalışmaz. Gerçekten de Platon'a göre, yalnızca dışsal mallar açısından verilen çalışma tazminatı mutsuzluk sağlayacaktır, çünkü bu tür mallar çalışma için gerekli olanın ötesine geçtikçe çalışmayı yozlaştırma eğilimindedir (*Devlet, IV. Kitap, 420e*).

Platon özgürlükçülere karşı, çalışmayı, değeri ortak bir değişim aracına dönüştürülme ve işçinin kendisine mutluluk getireceğini varsaydığı şeylerle takas edilip alınıp satılma kapasitesinde yatan başka bir meta olarak gördüklerinde çalışmanın doğasını ciddi şekilde yanlış anladıklarını iddia etmek isterdi. Son ve önemli olarak, Platon mutluluğu kişiler arası ilişkilerde, en azından genellikle anlaşıldığı şekliyle görmez. Yaygın dostluk ve sevgi anlayışlarından, yani sevmekten hoşlanma ve arzulanma arzusundan kaçınır. Bu duygular, onur sahibi olmak gibi, kişinin öz değerini yaptıklarından ziyade başkalarının saygısına bağlı kılar ve bu nedenle onurla birlikte dışsal mallar olarak reddedilmelidir. Bununla birlikte, eğer aşklar ve dostluklar yaşam projelerinin karşılıklı işleyişi olarak görülürse, o zaman Platon'un mutluluk anlayışına ikincil olarak dâhil edilebilirler. Zira çeşitli toplumsal işlevler birbiriyle iç içe geçerek herkesin ihtiyaçlarını karşılamak üzere örgütlenmiş bir devlet oluşturduğunda (*Devlet, II. Kitap, 369b-c*), aslında her kişi tam da kendi işlevini yerine getirdiğinde başkalarına en iyi şekilde bakar ve onlarla ilgilenir. Platon böyle bir ilgi ve yönelimi, tiranların kişisel ilişkilerinin özü olan dalkavukluk ve yalvarma ile karşılaştırır ve böyle bir ilgi ve yönelimi gerçek dostluk olarak adlandırır (*Devlet, IX. Kitap, 576a*). Bu şekilde Platon dostluk kavramını revize eder ama

biçimini bozmaz. Bu süreçte, belirli kişiler arası ilişkilere katılan mutluluğun, iş tatmininin mutluluğuyla birleştiğini meşru bir şekilde savunabilir.

Platon'un mutluluğun iş performansında bulunacağını varsaymasının ardında yatan ve bunu açıklayan şey, kendini gerçekleştirme nosyonu, yani kişinin değerli bir şey meydana getirmek için kendine özgü kapasitelerini geliştirmesi ve gerçekleştirmesi gibi bir şeydir. Platon'a göre mutluluk, kişinin en iyi kendisi olduğu, kendini gerçekleştirdiği ya da kendine özgü veya uygun olanı gerçekleştirdiği zaman sahip olduğu ve ortaya koyduğu esenlik duygusudur. Platon, kişinin bulunduğu konumun gerekliliklerini, toplumsal işlevini yerine getirmesiyle gerçekleşir. Platoncu muhafızlar toplumu yapılandırırken, yaptıkları düzenlemelerde mümkün olan en yüksek derecede (ihtiyaç ve zorunluluk kısıtlamaları göz önüne alındığında) tatmin edici, işyerini nefret uyandırıcı ve zararlı kılan özelliklerden yoksun ve performansları insani bir gelişme olarak sayılacak kadar zengin ve tutarlı bir görev bütünlüğüne ve çeşitliliğine sahip bir toplumsal meslekler matrisi üretmeyi amaçlarlar. Eğer bu başarılabilirse, o zaman Platon gerçekten mutluluk olarak saymak isteyeceğimiz ve sadece anlamda mutluluk olarak görmenin yanlış olacağı bir mutluluk anlayışı geliştirmiş olacaktır. Platoncu mutluluk, taşı en güzel şekilde yontan bir taş ustası, ney'ini içli bir şekilde üfleyen neyzenin yüzündeki memnuniyettir.

SONUÇ

Platon'un mutluluk anlayışını incelediğimiz bu makalede adaletin mutluluk olduğunu gördük. Düşünür şehir ile insanı birbirine benzetir. Buna göre eğer adalet şehirde inşa edilebilirse, insan ruhunda da inşa edilebilecektir. Adaleti şehir gibi açıkça görülebilen bir somut bir şeyde bulabilirse, ruh gibi görünmeyen bir şeyde daha iyi bulabileceğine inanır. Platon'a göre şehir zanaatkârlardan oluşur. Muazzam bir iş bölümü vardır ve herkes kendi işini en iyi şekilde yapmaya çalışır. Çiftçiler ekin yetiştirir, dokumacılar giysi dokur, ayakkabıcılar ayakkabı yapar, seyisler atları tımar eder. Bekçi veya askerlerin görevi yasalara sadık kalmak, devleti dıştan gelecek tehlikelere karşı korumak, filozof kralın verdiği emirleri yerine getirmektir. İnsan ruhu üç parçalı bir yapıya sahiptir. Bu parçalardan biri akıllı kısımdır, ikinci parça heyecan veya duygu kısmıdır, üçüncü parça ise iştaha kısmıdır. İştaha kısmı insanın yeme, içme, uyuma, istek ve arzularına, şehvi dürtülerine karşılık gelir ve insanı alçaltan bir özelliğe sahiptir. Ruhun heyecan kısmı gazap, öfke, tutku gibi hasletleri bünyesinde barındırır. Bu kısım iştaha gibi insanı insanlık makamından hayvanlık makamına indirmez ama bu kısımda da akıl yoktur ve alınan kararlar aklın onayından geçmemiştir. Hatta ruhun bu kısmıyla alınan kararlar özünde öfke, hırs, heyecan, coşkunluk gibi fevkalade durumlar içerdiğinden isabetsiz olma ihtimali çok yüksektir. İşte böylesi bir durumda ruhu doğru bir istikamete sevk edecek, hayatı anlamlı ve erdemli yaşamaya rehberlik edecek kılavuz akıldır. Akıl, ruhunun iştahlı tarafını ve heyecanlı tarafını kontrol altına alacak, bunları kendine uyumlu kılacaktır. Çok yaygın kullanılan bir analogide belirtildiği gibi bir at arabasının sağ tarafında iştaha atı, sol tarafında heyecan veya tutku atı bulunmaktadır. Akıl bir arabacı olarak, yavaş giden ve yoldan her an çıkmaya meyilli olan iştaha atını, öbür tarafta çok hızlı giden ve her an kontrolden çıkmaya teşne heyecan atını dizginleyen ve onları doğru istikamete sevk eden bir yöneticidir. Platon ruhun her bir parçası için bir erdem önerir. Buna göre ruhun iştaha kısmının erdemi ölçülülüktür. Eğer insan, hayvani yanını kontrol altına alabilirse yani ölçülü davranabilirse erdemli bir davranış sergilemiş olur. Benzer şekilde, öfke, gazap parçasının erdemi cesarettir. Cesaret, öfke ya da gazap gücünü akıl ile birleştirmek, aklın kılavuzluğunda hareket etmek demektir. Aklın olmadığı gazap ya da heyecan gözü peklik veya atılganlık olur ki bu kontrolsüzlük ve insan dışılıktır. Platon'a göre en önemli ve etkili erden bilgelik erdemidir. Bu erdem aklı kullanmayı ve akli hayata hâkim kılmayı esas almaktadır. Düşünüre göre ruhun bu üç parçası arasında uyum oluşturmak yani gerektiği kadar iştihaya izin vermek, öfke gücünü sınırlı ve kontrollü tutmak, akli ruha hâkim kılmak gerekmektedir. Ölçülülük, cesaret ve bilgeli erdemlerini dengeli bir şekilde uygulamak adalettir. Adalet, iyi ideasını temsil eder ve hakikatin

tezahürüdür. Adalet aynı zamanda mutluluktur. Platon devlet ile insan arasında birebir benzerlik kurar. Buradaki katmanlar ise filozof kral, bekçiler ve zanaatkarlardır. Filozof, bilgelik, bekçiler gazap, zanaatkarlar ise iştaha yani üretim-tüketim kısmına karşılık gelmektedirler. Mutluluk, herkesin kendi görevini en iyi şekilde yapmasıdır. Mutluluk, uyumdur, ahenktir.

KAYNAKÇA

Arslan, A. *İlkçağ Felsefesi Tarihi, Sofistlerden Platon'a 2*, İstanbul, 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014.

Badio, A. *Platon'un Devleti*, Çev. Savaş Kılıç, Özyıldırım, İstanbul, Metis Yayınları, 2022.

Cevizci, A. *Platon*, İstanbul, Say Yayınları, 2014.

Cevizci, A. *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, İstanbul, 10. Baskı, Say Yayınları, 2016.

Copleston, F. *Platon*, Çev. Aziz Yardımlı, İstanbul, İdea Yayınları, 2013.

Descombes, V. *Platonculuk*, Çev. Murat Erşen, Ankara, Doğubatı Yayınları, 2020.

Dürüşken, Ç. *Antikçağ Felsefesi, Homeros'tan Augustinus'a Bir Düşünce Serüveni*, İstanbul, 4. Baskı, Alfa Yayınları, 2020.

Guthrie, W. K. C. *Yunan Felsefesi Tarihi, Platon Hayatı ve Diyalogları: Erken Dönem 4*, Çev. Ahmet Ergenç, İstanbul, Kabalcı Yayınları, 2021.

Guthrie, W. K. C. *Yunan Felsefesi Tarihi, Platon Hayatı ve Diyalogları: Geç Dönem Platon ve Akademi 5*, Çev. Ahmet Ergenç, İbrahim Şener, İstanbul, Kabalcı Yayınları, 2021.

Haşlakoğlu, O. *Platon Düşüncesinde Tekne*, Bursa, Sentez Yayınları, 2016.

Mattei, J. F. *Platon*, Çev. İsmail Yerguz, Ankara, Dost Yayınları, 2005.

Özne Dergisi *Platon*, Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları, 2016.

Platon, *Yasalar*, Çev. Saffet Babür, Candan Şentuna, İstanbul, 2. Baskı, Kabalcı Yayınları, 1994.

Platon, *Phaidon*, Çev. Kemal Suut Yetkin, Ragıp H. Atademir, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997.

Platon, *Pratogaras*, Çev. N.Şazi Kösemihal, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997.

Platon, *Theaitetos*, Çev. Macit Gökberk, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997.

Platon, *Devlet*, Çev. Sabahattin Eyuboğlu, M. Ali Cimcoz, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1999.

Platon, *Sofist*, Çev. Furkan Akderin, İstanbul, Say Yayınları, 2012.

Platon, *Diyaloglar*, Çev. Teoman Aktürel, İstanbul, Remzi Kitabevi Yayınları, 2014.

Platon, *Toplu Diyaloglar*, Çev. Selahattin Hilav, İstanbul, Yargı Yayınları, 2014.

Platon, *Mektuplar*, Çev. Furkan Akderin, İstanbul, 2. Baskı, Say Yayınları, 2015.

Platon, *Şölen*, Çev. Eyüp Çolaklı, İstanbul, Alfa Yayınları, 2015.

Platon, *Euthydemos, Parmenides*, Çev. Furkan Akderin, İstanbul, Say Yayınları, 2016.

Platon, *Philebos*, Çev. Özgüç Orhan, Ankara, Fol Yayınları, 2023.

Strauss, L. *Platon'un Politik Felsefesi: Savunma*, Çev. Özgüç Orhan, İstanbul, Pinhan Yayınları, 2018.